

bindend richtsnoer voor de Nederlandse autoriteiten', zeiden zij) werd door Seyss-Inquart terzijde geschoven; daarbij werd, aldus Hirschfelds verslag van het met de *Reichskommissar* gevoerde onderhoud, door Snouck en hem 'nadrukkelijk verklaard dat van geen overeenkomst met de Nederlandse industrie sprake was, doch dat deze door dwang genoodzaakt werd, het besluit van de Rijkscommissaris te aanvaarden.'¹

Dit alles speelde zich af op 4 juni '40. Men moet die datum in het oog houden: de Duitsers stonden nog pas in Noord-Frankrijk, aan de Somme, en het leek niet uitgesloten dat de Fransen een nieuw Duits offensief met succes zouden kunnen opvangen.

Vier weken later had Frankrijk gecapituleerd en was Winkelman in krijgsgevangenschap afgevoerd.

Voorals Frankrijks capitulatie had een belangrijk effect op de houding van het college van secretarissen-generaal en van de meeste voormannen van het bedrijfsleven: niet alleen maakten zij in beginsel tegen de aanvaarding van Duitse orders, ook als deze van militaire aard waren, geen bezwaar meer maar zij zagen die aanvaarding nu als het enige middel om de Nederlandse volkshuishouding te beschermen; zij gingen handelen alsof de oorlog beslist was, zij stemden hun beleid af op een vrede door vergelijk, hetgeen vergde dat Nederland alles moest nalaten wat Duitsland, de dominerende mogendheid in Europa, zou kunnen irriteren. Elke order van de *Zentralauftragsstelle* en van de *Rüstungsinspektion* werd aanvaard, militaire niet minder dan civiele. Op een enkel gebied (men denke aan de vliegtuig-industrie) werd de Nederlandse productiecapaciteit zelfs uitgebreid.

Betekent dit nu dat het Nederlandse bedrijfsleven door de overheid en door zijn eigen vertegenwoordigers met huid en haar, willoos als het ware, aan de bezetter uitgeleverd werd? Dat zou te ver gaan. Men moet het Nederlandse beleid dat ten aanzien van de industrie van de zomer van '40 af gevoerd werd, als een defensief beleid karakteriseren waarin duidelijk eigen doelstellingen nagestreefd werden. Wij tellen er vijf: men wenste de bedrijfsinstallaties die de bezetter ongeschonden in handen gevallen waren, te beschermen, Duitse penetratie in het bedrijfsleven te voorkomen, de arbeiders zo lang mogelijk aan het werk te houden, de opdringende NSB'ers de pas af te snijden en te voorkomen dat het voorzieningspeil van de bevolking drastisch zou dalen.

Zien wij nu op het verloop van zaken terug, dan mogen wij constateren dat die eerste vier doelstellingen in ruime mate bereikt zijn: vernieling

¹ Verslag, 5 juni 1940, o.m. in Hirschfeld: *Herinneringen uit de bezettingstijd*, p. 221-23.